

Danmarks 500 års lodshistorie

1500-tallet

Oprindelig lodsede stedkendte fiskere, færgemænd og lokale skippere større skibe i vanskelige farvande og blev dengang kaldt "kendtmænd". For lodsning var baseret på skipperens frygt for at støde på grund.

De danske lodsregler blev udstedt af kong Hans i 1508, af Christian III i søretten i 1551 og af Frederik II i søretten i 1561. Søretten indførte i 1561 lodsens og skipperens pligter og ansvar og ordet lods. Retten til at lodse blev fra 1684 givet til lodserier i forordninger, recesser, resolutioner og anordninger. Ordet lods er afledt af latin, pilota. I dag står det engelske ord "Pilot" på alle verdens lodsboade.

1600-tallet

Den 8. marts 1684 gav Christian V ved en kongelig resolution seks fattige fiskere i Dragør eneret til at lodse skibe i Øresund mod betaling. Samtidig skulle fiskerne lodse kongens flåde, når Admiralitetet krævede det. Lodserne fik i resolutionen tildelt en årsløn for at lodse kongens flåde, der svarede til en styrmands månedsløn i flåden.

Før resolutionen havde amtmanden i København befalet de seks fiskere i Dragør at lodse flådens skibe i otte år uden løn, når Admiralitetet krævede det.

Kongens magtposition i Norge og Danmark byggede på Christian IVs Norske Lov 1604 samt Christians Vs Danske Lov 1683. Rigsfællesskabet ophørte i 1814. Med oprettelsen i 1684 til nedlæggelsen i 1984 blev Dragør Lodseri efter 300 års virke Danmarks ældste og længstlevende kongeligt privilegerede lodseri.

1700-tallet

Kongens Admiralitets og Commissariats Collegium, oprettet i 1660 og nedlagt ved enevældens ophør i 1848, fik ansvar for regler og fastsættelse af lodstakster. Så fra 1700-tallet giver det god mening at tale om et egentligt lodsvæsen i Danmark.

Lodsvæsenet opstod ved, at kongen, senere Admiralitetet, udstedte anordninger med privilegier, pligter og lodstakster for lodserierne. Søindrulleringscheferne indskrev lodserne i sørullen, så lodserne kunne til rådighed, når flåden havde behov for det.

En Maaned-Capitain fik ansvaret for eksaminationen af norske lodser og en Commandeur Capitain fik ansvaret for eksaminationen af de danske lodser i første halvdel af 1700-tallet. Fra 1797 overtog søindrulleringscheferne eksaminationen af lodserne.

I 1700-tallet blev udstedt kongelige privilegier, anordninger og lodsreglementer til lodserierne i Isefjorden i 1727, ved Hals i 1735, ved Læsø Rende i 1743, på Nyord i 1748 og Helsingør i 1778. Havnelodserierne i Aarhus og Rønne blev oprettet i 1743.

1800-tallet

I begyndelsen af 1800-tallet var der ca. 40 privilegerede lodserier og andre lokale lodserier. Så der var behov for en statslig regulering af lodserierne. Derfor blev der nedsat en kommission i 1818. Kommissionen afsluttede arbejdet i 1831 med en "Forordning for Lodsvæsenet", herunder oprettelsen af Det Kongelige Danske Lodsvæsen, forkortet til KDL, og et "Reglement for Lodsindretningen i Danmark", der kom til at omfatte ca. 80 lodserier i slutningen af 1800-tallet.

Reglementet fastlagde lodsvæsenets funktion og lodseriernes virke, områder og takster samt lodsernes uddannelse, løn, pligter, rettigheder og ansvar. To overlodser skulle inspicere lodserierne og lodsådene samt eksaminere og ansætte lodser. I 1816 bortfaldt Dragørlodsernes løn for at lodse for flåden. Så i 168 år frem til 300 års jubilæet i 1984 lodsede Dragør Lodseri kun søfartens skibe.

Lodsvæsenet indgik fra 1848 i Marineministeriet, der blev oprettet efter enevældens afskaffelse i 1660 og Admiralitetets nedlæggelse. Marineministeriet eksisterede indtil 1950, hvor hæren og flåden blev samlet i Forsvarsministeriet.

I 1872 blev nedsat en ny kommission. Det førte til en lodslov i 1879 i en tid, hvor sejlskibene var større, og dampskibe, drevet af kul, sejlede uden vindens kraft.

1900-tallet Lodsloven blev revideret igen i 1912. Her blev de to overlodseres titler ændret til lodsdirektør og lodsinspektør med ansættelse i et nyoprettet lodsdirektorat.

Gennem hele 1900-tallet engagerede staten sig i stigende omfang praktisk og økonomisk ved at sikre et passende antal lodser på relevante steder til passende og moderate takster via en udligningsordning fra mere til mindre lønsomme lodserier. Lodsning i de danske farvande skulle have samme takster for alle skibe, fordi Danmark blev forpligtet til ikke at indføre lodstvang på en international handelskonference i 1857 ved Øresundstoldens ophævelse. Tolden blev indført af Erik af Pommern i 1429.

2000-tallet Lodsloven blev i 1900-tallet tilpasset ændringer i nationale regler og EU-lovgivning samt ændringer i internationale havkonventioner. Statens fyr-, vager-, lods- og redningsvæsen samt søkortarkivet blev samlet i Farvandsvæsenet i 1973.

Lodslovens ændring i 1979 betød, at lodserierne i Helsingør, København, Dragør og Allinge blev samlet i et statslodseri, Sundet Lodseri, i 1984. Senere indgik Isefjorden og Køge i lodseriet. Alle landets private lodserier blev nu samlet i først syv, senere i tre statslodserier. De fire kommunalt styrede havne i Hanstholm, Hirtshals, Rønne og Aarhus kunne fortsætte deres havnelodsning iht. grandfather rights og havneloven.

2100-tallet Lodsloven blev ændret i 2006 og medførte, at de tre statslodserier blev samlet i statslodseriet DanPilot, og der blev indført ret til at oprette private danske lodserier, som kunne konkurrere om regionalloidsning, dvs. lodsning til og fra danske havne. Derfor opstod private lodserier, der kunne udføre regionalloidsninger. DanPilot fik lodsstationer i mange havne fra Skagen til Bornholm og lodspligt for alle 85 havne. I 2011 blev lodsvæsenet overført til Erhvervs- og Vækstministeriet samt Søfartsstyrelsen.

Lodsloven blev ændret i 2014, så DanPilots eneret til gennemsejlingsloidsning fra Skagen til Bornholm trinvis kunne udsættes for EU konkurrence fra 2016. Fra 2020 kunne private danske og udenlandske lodserier i EU få tilladelse til gennemsejlingsloidsning i Øresund og Storebælt efter regler, som Søfartsstyrelsen administrerer.

Lodsmyndigheder Lodsvæsenet var fra 1561 til 2011 underlagt forsvaret. Først Admiralitetet, fra 1848 Marineministeriet og fra 1950 Forsvarsministeriet. I 2019 blev lodsvæsenet overført til Erhvervsministeriet. Administrationen af de nationale og internationale søfartsregler, uddannelse og tilsynet med lodserier, lodser og lodsning er fra 2011 varetaget af Søfartsstyrelsen, der blev oprettet ved en fusion af 6 søfartsinstitutioner i 1988.

Christianus Quintus.
 1684
 8/3 84
 Bij Sæker allernaadigt bevilget, at Supplicanterne
 saa den Sæker Stenmønst, med Vind-fløide og
 Cøllige = Dækk at lodse igjennem Skander, imell
 rummen land og Dækkalmen, Hvide Cravlige, saa
 meget till Læ, som den af Vind Styrmand,
 den Vind Cøllige Dækk Maanedlign Hvide
 som den den af Vind Post Læne Rytter
 shall beholde, Of begjære den Højt aars Jørg
 sigt forberde, og, naturlige continere, imell
 Of beholde de an tilfjendte vorder, Sigtet
 of, at de alle den maade lade sig lodse, og, som
 Piloter for tillig behalling betimmet alle Rødder
 Dækk og andet Farvning, som den forby og for at
 Dækk, of Ledsmand Hvide vorder, sa at fjerne
 Lænen den lid, nogen Ledsmand maade giær
 Under den Hvide of Hvide, Og det saa det
 Blatte Rødder og den 8. Martz Aar 1684

 Christian,

 C. Schaller

Seks fiskere i Dragør bad i et brev den 25. februar 1684 til den "Stormægtigste Herre Konge, aller-
 naadigste Herre" Christian V om at få en styrmands månedsløn om året for at lodse kongens flåde
 og eneret til at lodse koffardiskibe (handelskibe) i Drogden mod betaling. Kongen gav fiskerne
 disse rettigheder i en resolution den 8. marts 1684. Dermed fik Dragør Danmarks første kongeligt
 priviligerede lodseri. Tre fotografier af fiskernes ansøgning, amtmandens anbefaling og kongens
 resolution, der ses ovenfor, hænger i dag i Danmarks Lodsmuseum. Foto: Erik Gleie